

Нацыянальная бібліятэка Беларусі прапануе...

пазнаёміцца больш блізка з фондамі, каталогамі, базамі даных, якія яна мае на сённяшні дзень, а таксама з асноўнымі інфармацыйна-бібліятэчнымі працэсамі па камплектаванні, захаванні фонду, яго бібліяграфічным адлюстраванні і выкарыстанні. Гэтыя аспекты дзейнасці буйнейшай у краіне інфармацыйнай установы разглядаюцца ў зборніку артыкулаў **«Інфармацыйныя рэсурсы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі: праблемы фарміравання і выкарыстання»** (Мн., 2008).

Нацыянальная бібліятэка Беларусі заўсёды займала асаблівае месца ў сістэме ўстаноў інфармацыйна-дакументнай сферы Беларусі і яе інфармацыйнай інфраструктуры ў цэлым. Гэта абумоўлена задачамі, якія ставіць перад ёй грамадства па фарміраванні, захоўванні, стварэнні інфармацыйных рэсурсаў, прадстаўленні іх карыстальнікам, аказанні метадычнай дапамогі бібліятэкам краіны, развіцці айчыннага бібліятэчназнаўства і бібліяграфічназнаўства. У апошнія гады некалькі змяніўся вектар яе дзейнасці. Яна стала выконваць функцыі інфармацыйнага, сацыякультурнага і сацыяпалітычнага цэнтру краіны. Гэта не толькі не зменшыла аб'ём традыцыйна бібліятэчных задач, а актуалізавала іх, спрыяла іх пераасэнсаванню і якаснаму ўзвышэнню.

У артыкулах, змешчаных у прапануемым зборніку, мы паспрабавалі не толькі адлюстраваць аспекты дзейнасці, якія тычацца непасрэдна інфармацыйных рэсурсаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, а і звярнуць увагу на іх стварэнне і выкарыстанне ў кантэксце панавання электронных камунікацый, абвастрэння праблем інфармацыйнай бяспекі асобы, яе псіхалагічнага стану (артыкулы В.Е. Лявончыкава і Е.А. Крэнь, А.Е. Далгаполавай).

Сёння фонды галоўнай бібліятэкі краіны налічваюць больш за 8,5 млі дакументаў, створаных у Беларусі і за яе межамі. Гэта самая поўная ў свеце калекцыя беларускіх нацыянальных дакументаў, а таксама каштоўныя фонды замежных дакументаў, набытых бібліятэкай больш чым за 85 гадоў яе існавання. У гэтым зборніку паспрабавалі прааналізаваць відавы і зместавы склад фондаў, асаблівасці іх арганізацыі і захоўвання ў новым будынку, закрупулі тэхналогію выкарыстання асобных калекцый (артыкулы І.В. Ганчарэнка і В.А. Мірончык, Н.П. Алейнікавай, В.М. Палазнік, С.В. Караньковай, Э.Э. Леўчанка і інш.).

Асобую ўвагу НББ надае падтрымцы калекцый нацыянальных дакументаў, папаўненню фондаў лепшымі замежнымі крыніцамі інфармацыі. Бібліятэка атрымлівае бясплатныя экзэмпляры друкаванай прадукцыі, набывае дакументы, падпісваецца на перыядычныя выданні, абменьваецца дакументамі з шэрагам айчынных і замежных арганізацый, атрымлівае дары, часам выкарыстоўвае розныя формы трансфарміравання дакументаў. Вядзецца пастаянная работа як па выяўленні і ўзнаўленні лакун паступлення дакументаў па абавязковай рассылцы, так і па пошуку рэтраспектыўнай часткі дакументных патокаў, неабходных для грамадства. Кірункі дзейнасці па захаванні дакументальнай спадчыны Беларусі, стварэнні бібліяграфічнага рэпертуару нацыянальнага дакумента, намаганні асобных структурных падраздзяленняў бібліятэкі па фарміраванні фонду прадстаўлены ў артыкулах А.А. Губко, Л.Г. Кірухінай, Г.У. Кірэвай, Н.П. Мацкевіч, Л.А. Марчанка, А.А. Сіваковай. Звяртаецца ўвага на нарматыўна-рэгламентуючую базу, аналізуюцца статыстычныя даныя па бягучых паступленнях, крыніцах камплектавання, відавых, змястоўных характарыстыках дакументаў, якія бібліятэка набывае і атрымлівае ў выніку абменных працэсаў.

Трэба адзначыць, што ў апошнія гады адбыліся істотныя змены ў апрацоўцы дакументнага патоку і фарміраванні інфармацыйнай прадукцыі. Яны закрупулі структуру каталагізуючых падраздзяленняў НББ, іх склад, узаемадзеянне паміж адзедламі. Здзейсніўся пераход на новае праграмнае забеспячэнне, пачалі выкарыстоўвацца BELMARC-фарматы прадстаўлення бібліяграфічных і аўтарытэтных запісаў, змяніліся падыходы да фарміравання інфармацыйнай прадукцыі як па змястоўных, так і па фармальных крытэрыях. Гэта прывяло да выраўнівання тэхналогіі каталагізацыі ўсіх відаў дакументаў і аптымальнага, на наш погляд, размеркавання паўнамоцтваў па стварэнні асобных структурных элементаў бібліяграфічнага запісу і фарміраванні інфармацыйна-пошукавага апарату. Але гэта не прасты працэс, на яго шляху ўзнікае шэраг праблем, пастаянна ўзрастае неабходнасць карэкціравання метадычных падыходаў, асабліва напярэдадні ўкаранення карпаратыўнай каталагізацыі дакументаў. Таму мы палічылі карысным даволі шырока прадставіць у прапануемым зборніку артыкулы па пытаннях каталагізацыі (В.В. Дрыбін, М.М. Голуб, Н.І. Кавалеўская і інш.).

З пачатку 2004 г. НББ пачала вырашаць праблему рэтраканверсіі картачных каталогаў. Гэта надзвычай складаная задача, асабліва для бібліятэк з вялікімі аб'ёмамі фондаў. Асноўныя этапы гэтай работы, якія паспяхова пераадолены бібліятэкай і якія належыць яшчэ прайсці, аналізуюцца ў артыкуле Н.П. Зеленеўскай.

Неад'емнай часткай электроннага каталога НББ, а ў перспектыве і ўсіх бібліятэк краіны з'яўляюцца аўтарытэтныя запісы. Іх фарміраванне пачалося з 1998 г. на базе раней створаных масіваў бібліяграфічных запісаў, канвертавання машынных слоўнікаў ключавых слоў у структуру аўтарытэтных файлаў. Яны сталі асновай Нацыянальнай базы даных аўтарытэтных запісаў, якая папаўняецца (у асноўным) у рэжыме бягучай каталагізацыі і ўключае розныя энтытэты: назвы калектываў, прадметаў, імёнаў асоб, геаграфічных назваў, гандлёвых марак, радавых імёнаў і інш. Гэта якасна новая работа як для супрацоўнікаў НББ, так і для каталагізатараў краіны. Але сёння мы ўжо можам гаварыць аб станоўчым вопыце па стварэнні аўтарытэтных запісаў на шэраг энтытэтаў. Ён абагульнены ў артыкулах Л.Л. Бушыла, Т.Ф. Сокал, Г.М. Апановіч, В.У. Мыхлік і інш.

З пераходам на новае праграмнае забеспячэнне бібліятэка атрымала магчымасць выйсці на якасна новы ўзровень генерацыі баз даных і іншай інфармацыйнай прадукцыі. У НББ гэты працэс распачаты ў 1993 г. Да 2006 г. падтрымлівалася 25 баз даных, больш за палову якіх з'яўляліся часткамі электроннага каталога. Астатнія ўтрымлівалі інфармацыю (пераважна бібліяграфічную) па асобных тэматычных кірунках. З 2007 г. сітуацыя змянілася. Бібліяграфічныя базы даных «Гісторыя Беларусі», «Чарнобыль», «Культура і мастацтва Беларусі» сталі працягвацца ў інтэграванай базе даных «Беларусь: ад мінулага да сучаснага». Пачалі актыўна фарміравацца паўнатэкставыя базы даных, у прыватнасці, «Электронны архіў нацыянальнай перыёдыкі», «Электронная бібліятэка дысертацый, абароненых у Беларусі». Менавіта гэтыя інфармацыйныя прадукты апісаны ў артыкулах А.А. Сіваковай, Н.У. Есіс.

Хочацца спадзявацца, што кароткі аналіз матэрыялаў зборніка дазваляе ўявіць кола разгледжаных у ім праблем, а зварот да самога выдання – маштабнасць задач, што вырашае НББ, праектаў, якія неабходна рэалізаваць у межах інфармацыйна-бібліятэчнай сферы. Мяркуем, што дасягненні НББ у галіне інфармацыйных рэсурсаў, старанна раскрытыя ў артыкулах зборніка, будуць карысны для вывучэння, магчыма, для пераймання вопыту і яго далейшага навуковага абагульнення.

*Т. Кузьмініч,
намеснік дырэктара
Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі*